



تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها یکی از اهداف اصلی مقاومت است. فهمیدن این فرصتی که در دل تهدیدها نهفته است، نیاز به مطالعاتی علمی، روشمند و در عین حال هدفمند و با دغدغه دارد. مطالعاتی ساختاریافته که به دنبال رسیدن به هدفی مشخص در میدان باشد، از پرداختن بیش از اندازه به کلیات و تحلیل‌های بدون مستندات دقیق اجتناب کند، محدودیت‌های میدانی را بشناسد و از اطناب آکادمیک اجتناب کند. اندیشکده قرار تلاش دارد این نیاز حیاتی جبهه مقاومت را برطرف سازد و به محلی برای همگرایی مطالعات ساختاریافته و هدفمند در نشانی تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان ولیعصر (عج) و برادران مظفر، پلاک ۹۰۷

وبسایت: gharar-tt.ir

Info@gharar-tt.ir
تلگرام: gharar_tt@

پست الکترونیک:
پیام‌رسان‌های بله، ایتا و

اردیبهشت ۱۴۰۵
کلیه حقوق محفوظ است.

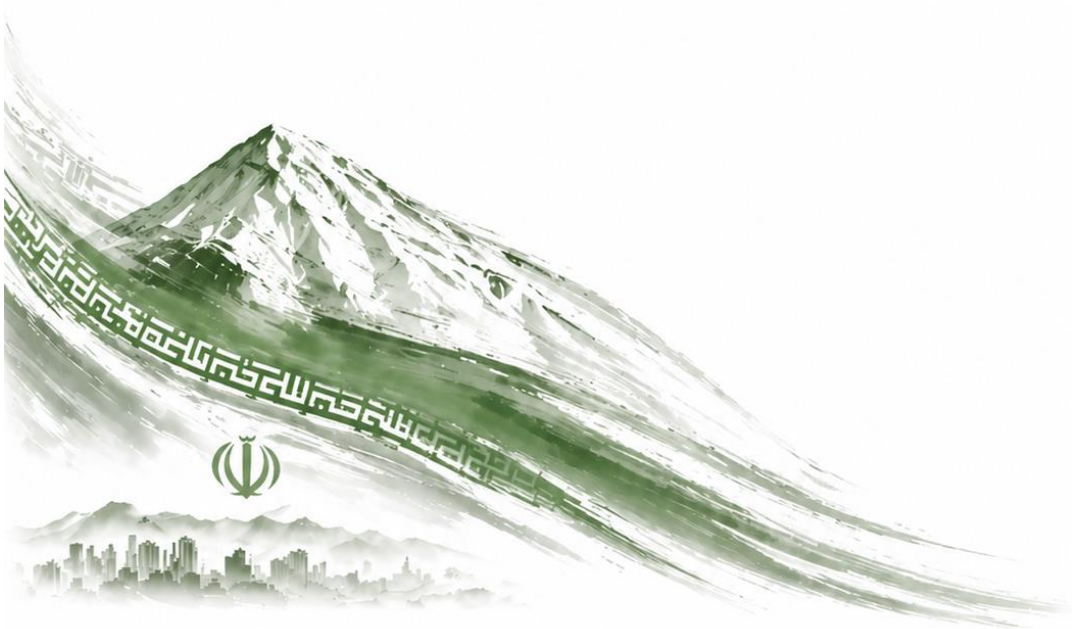


نگاهی تحلیلی به حضور شرکت‌های آمریکایی در زیست‌بوم فناوری اسرائیل و رویکرد آنها در مقابل جنگ

محمّد باقر

چکیده

گوگل، آمازون، سیسکو، دل، آی‌بی‌ام، اینتل، متا، مایکروسافت، اوراکل، انویدیا، فیلپس، کوالکام، وسترن دیجیتال، جنرال الکتریک، جنرال موتورز، اچ‌پی و ... از جمله شرکت‌هایی هستند که در دفاتر اسرائیل خود بیش از 500 کارمند دارند. این شرکت‌های چندملیتی که قریب به اتفاق آنها آمریکایی هستند، با سهم ۹۱ درصدی از کل ارزش معاملات زیست‌بوم فناوری رژیم در سال ۲۰۲۴، به «ضربه‌گیر» اصلی اقتصاد رژیم در برابر بحران‌ها تبدیل شده‌اند. به گزارش سازمان نوآوری اسرائیل حدود ۸۵٪ از کل سرمایه در راندهای بزرگ سرمایه‌گذاری از منابع خارجی تأمین می‌شود که این صنعت را در برابر «نوسانات ژئوپلیتیک» بسیار آسیب‌پذیر کرده است. شرکت‌های چندملیتی فعال در زیست‌بوم فناوری رژیم مسئول مستقیم ۶۰٪ از کل صادرات فناوری پیشرفته و ۴۰٪ از هزینه‌های تحقیق و توسعه در اراضی اشغالی هستند. حضور ۴۳۰ شرکت چندملیتی، اشتغال ۹۰ هزار نیروی متخصص (معادل ۲۳٪ از کل متخصصین فناوری) را تضمین کرده است و دسترسی به بازارهای جهانی را برای استارت‌آپ‌های اسرائیلی فراهم می‌کند. در واقع این شرکت‌های چندملیتی پایه اصلی زیست‌بوم فناوری اسرائیل هستند و آن را کاملاً به حمایت‌های خارجی وابسته کرده‌اند. بعضی از این شرکت‌های آمریکایی مانند پالانتیر، اوراکل و ایکس از رویارویی مستقیم با ایران استقبال می‌کنند اما عمده این شرکت‌ها مانند گوگل، آمازون و مایکروسافت نگران هستند تا دوام ناامنی در منطقه به از دست رفتن درآمد هنگفتشان از منطقه تبدیل نشود.



پیشگفتار

در سال‌های اخیر زیست‌بوم فناوری رژیم صهیونیستی با پارادوکسی عجیب روبروست: از یک سو شاهد معاملات رکوردشکن میلیارد دلاری هستیم و از سوی دیگر، نشانه‌هایی از وجود شکاف‌هایی ساختاری در پایه‌های این زیست‌بوم آشکار شده است. این پژوهش که براساس داده‌های نهادهای اسرائیلی نظیر سازمان

«صنایع فناوری پیشرفته اسرائیل» (IATI) و «سازمان نوآوری اسرائیل» (IIA) تهیه شده، به بررسی نقش شرکت‌های چندملیتی - که قریب به اتفاق آنها آمریکایی هستند -

در زیست‌بوم فناوری اسرائیل می‌پردازد و سپس با استناد به یافته‌های آشکار به تحلیل رویکرد شرکت‌های مهم آمریکایی نسبت به جنگ با ایران می‌پردازد.

جنگ رمضان را باید نخستین نمونه جنگ منطقه‌ای دانست که هوش مصنوعی و شرکت‌های فناوری جایگاهی عمده در آن ایفا می‌کنند. در این جنگ، حوزه فناوری نه صرفاً زیرساخت و تامین‌کننده بلکه بازیگری مهم و تاثیرگذار فهمیده می‌شود که تصمیماتش در فرایند جنگ اثر دارد و زیرساخت‌هایش می‌تواند هدف حملات انتقام‌جویانه قرار بگیرد. این جنگ همچنین شکاف مهمی را درون زیست‌بوم فناوری آمریکا آشکار کرد؛ از یک سو شرکت‌های نظامی - فناوری حامی جنگ هستند و از سوی دیگر شرکت‌هایی که با حوزه غیرنظامی ارتباط بیشتری دارند، نگران پیامدهای جنگ بر کسب‌وکارهایشان. در یک سوی این جنگ، هوش مصنوعی است که هدف را تعیین می‌کند و در سوی دیگر خود این هوش مصنوعی هدف قرار گرفته است.



۱. اهمیت شرکت‌های چندملیتی در زیست‌بوم فناوری رژیم

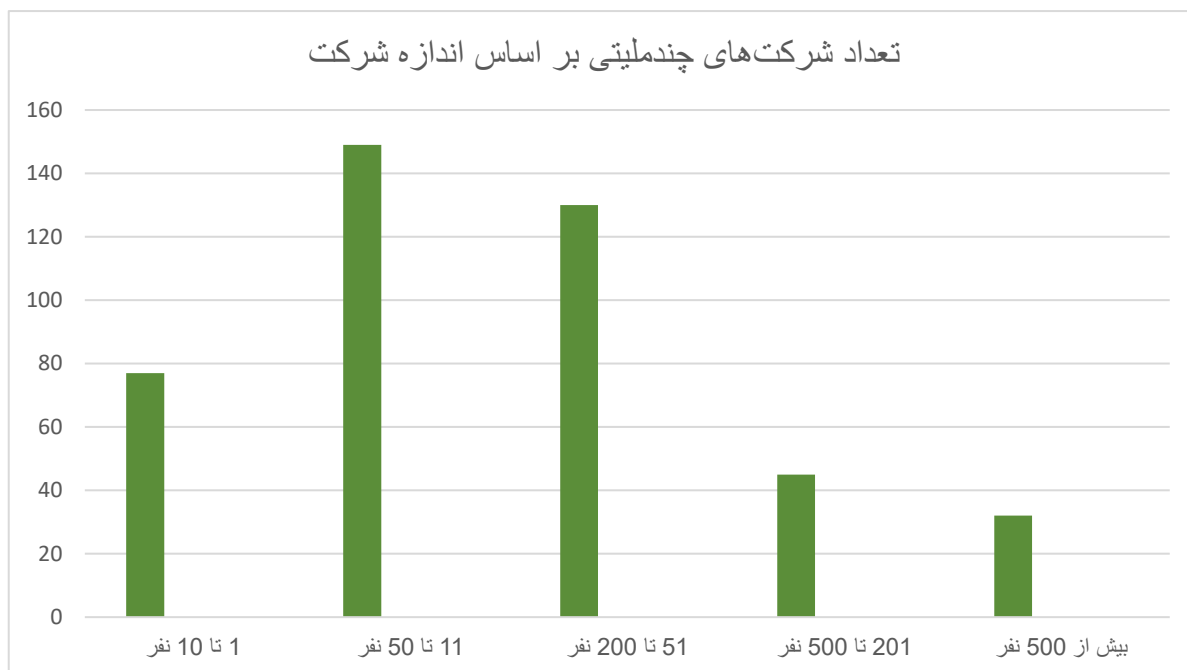
شرکت‌های چندملیتی (MNCs) به غول‌های فناوری گفته می‌شود که مقر اصلی آن‌ها در خارج

از اراضی اشغالی است اما مراکز تحقیق و توسعه (R&D) یا خطوط تولید خود را در این منطقه مستقر کرده‌اند. برطبق آمارهای رسمی، در حال حاضر 430 شرکت چندملیتی در اسرائیل فعالیت می‌کنند¹ که 81 درصد

از آنها مشخصاً آمریکایی هستند²؛ این شرکت‌ها برای 90 هزار نفر نیروی متخصص شغل ایجاد کرده‌اند³ که معادل 23 درصد از کل متخصصین زیست‌بوم فناوری اسرائیل و حدود 2 درصد از کل شاغلین رژیم صهیونیستی است.⁴

این شرکت‌ها فعالیتشان در اراضی اشغالی بیشتر از آن که با نگاه تجاری صرف انجام بگیرد، حاصل روابط راهبردی و دیپلماتیک قدرت‌های بزرگ با رژیم صهیونیستی است. شرکت‌های چندملیتی در سال‌های اخیر نقش «ضربه‌گیر» اقتصاد رژیم و پوششی برای حمایت قدرت‌های خارجی از آن را داشته‌اند. این شرکت‌ها مسئول مستقیم ۴۰٪ از کل هزینه‌های تحقیق و توسعه و ۶۰ درصد از کل صادرات فناوری پیشرفته اسرائیل (که خود 57 درصد از کل صادرات اسرائیل را در برمی‌گیرد) به شمار می‌روند. همچنین نرخ بهره‌وری این شرکت‌های چندملیتی در مقایسه با شرکت‌های تماماً اسرائیلی حوزه فناوری، 20 درصد بالاتر است.⁵

در سال 2024 این شرکت‌های چندملیتی 10.7 میلیارد دلار در تراکنش‌های ادغام و تملک خرج کردند (افزایش 65 درصدی نسبت به سال 2023).⁶ این رشد سرمایه‌گذاری شرکت‌های چندملیتی هرچند تا حدودی جبران‌کننده خلأ به وجود آمده پس از طوفان الاقصی بود، اما در بازه 5 ساله از سال 2020 نیز میانگین سهم شرکت‌های چندملیتی از معاملات زیست‌بوم فناوری رژیم



چندملیتی در 2024 و 2025 دوباره اقدام به سرمایه‌گذاری در رژیم کردند و تعداد معاملات در سال 2024 با رشد 20 درصدی و حجم معاملات با رشد 68 درصدی روبرو شد. به بیان دیگر بازار فناوری اسرائیل به سرعت از وضعیت جنگی خارج شد و سال 2024 هم حجم و هم تعداد معاملات افزایش یافت و در سال 2025 نیز تعداد معاملات رشد داشته است.

در طی پنج سال اخیر شرکت‌های چندملیتی ستون اصلی بقا و پایداری زیست‌بوم فناوری بودند و حدود 80% از میانگین مجموع تراکنش‌های سالانه در این سالها (2020 تا 2025) به شرکت‌های چندملیتی تعلق داشته است. تنها در سال 2023 بود که به دنبال طوفان‌الاقصی شاهد پایین‌ترین آمار در زمینه سرمایه‌گذاری و تراکنش شرکت‌های چندملیتی بودیم. در سال 2024 شرکت‌های چندملیتی حدود 91 درصد از مجموع ارزش تراکنش‌ها را به خود اختصاص دادند⁸ که از بازیابی کامل پس از طوفان‌الاقصی حکایت دارد. بااین‌حال در سال 2025 میزان تراکنش‌های اسرائیلی-اسرائیلی (خرید استارت‌آپ‌های اسرائیلی توسط شرکت‌های اسرائیلی) نیز رشد چشمگیری داشته است.

از حدود 80 درصد پایین‌تر نیامده است.⁷ سرمایه‌گذاری 2.35 میلیارد دلاری شرکت Salesforce بر روی استارت‌آپ‌های اسرائیلی، حضور Nvidia در شمال اراضی اشغالی پس از جنگ با لبنان، خرید شرکت Wiz به قیمت 32 میلیارد دلار توسط گوگل از جمله مواردی است که نشان می‌دهد شرکت‌های چندملیتی در واقع جبران‌کننده شکست‌های میدانی و اقتصادی رژیم صهیونیستی هستند.

با وجود چالش‌ها، شرکت‌های چندملیتی از مؤلفه‌های حیاتی زیست‌بوم نوآوری رژیم هستند. حضور آنها در اسرائیل همکاری‌های بین‌المللی و دسترسی به بازارهای بیشتر را تقویت می‌کند، سرمایه مورد نیاز استارت‌آپ‌ها را فراهم می‌کند و مسیرهایی را برای شرکت‌های اسرائیلی جهت دسترسی به زنجیره‌های تأمین جهانی ایجاد می‌کند.

در طی سال‌های اخیر سه ماهه چهارم سال 2023 ضعیف‌ترین فصل از حیث سرمایه‌گذاری خارجی و تعداد معاملات در زیست‌بوم فناوری اسرائیل بوده است. پس از هفت اکتبر نگرانی‌ها درباره امنیت رژیم صهیونیستی باعث این اتفاق شد. اما شرکت‌های

Total Transaction values & Number of Transactions (MNC-Israeli & Israeli-Israeli)



سال	معامله اسرائیلی - اسرائیلی	معامله اسرائیلی - شرکت چندملیتی
2020	31	52
2021	22	79
2022	14	162
2023	37	61
2024	44	159
2025	35	67

میانگین ارزش سالانه هر معامله براساس طرفین معامله بر میلیون دلار؛ منبع: EY

IVC

آنها دانشگاه‌ها دست در دست شرکت‌ها برای توسعه راحل‌های جدید همکاری می‌کنند. شرکت‌های چندملیتی نه تنها از استعدادهای اسرائیل بهره‌مند می‌شوند؛ بلکه نقش بزرگی در ارتقای آن نیز ایفا می‌کنند. شرکت‌های چندملیتی دانش ضروری در مورد چگونگی مقیاس‌پذیری جهانی و چگونگی تفکر در مورد تناسب محصول با بازار، استراتژی‌های ورود به بازار و فرآیندهای داخلی مورد نیاز برای موفقیت در سطوح بعدی را به ارمغان می‌آورند. درصد زیادی از کارمندانی که شرکت‌های چندملیتی را در اسرائیل ترک می‌کنند، به سمت‌های ارشد در استارت‌آپ‌ها می‌روند. آنها هر آنچه را که از نحوه ساخت و تفکر متا یا گوگل یا مایکروسافت در

به‌طور برجسته حوزه امنیت سایبری اسرائیل به‌عنوان مهم‌ترین حوزه زیست‌بوم فناوری، از مشارکت گسترده شرکت‌های چندملیتی برخوردار است. هفت شرکت از ده شرکت برتر امنیت سایبری جهان، مراکز تحقیق و توسعه خود را در اسرائیل حفظ کرده‌اند. نیروی کار امنیت سایبری اسرائیل بیش از ۲۳۵۰۰ متخصص در بیش از ۳۰۰ شرکت خصوصی است که آن را به یکی از قطب‌های پیشرو در نوآوری سایبری در جهان تبدیل کرده است.

روند رو به رشد همکاری شرکت‌ها و دانشگاه‌ها یکی دیگر از عوامل مهم است. اسرائیل دارای شش مرکز تحقیقاتی اختصاصی امنیت سایبری است که در

فروش یا ادغام استارت‌آپ‌ها، یکی از مؤلفه‌های حیاتی برای این اکوسیستم است.

مورد فناوری آموخته‌اند، در سرمایه‌گذاری‌های خود به کار می‌گیرند. این جریان استعداد، از شرکت‌های چندملیتی به استارت‌آپ‌ها و بعضاً بازگشت از طریق

Name	Activity	In Israel Since	Presence In Israel
Align Technology	Medical Devices and Equipment and Supplies	2011	R&D
Amazon	eCommerce	2015	R&D, Sales
Apple	Computer Hardware	2011	R&D, Sales
BMC Software	Software and Programming	1983	R&D, Sales
Broadcom	Semiconductors	2000	R&D, Sales
Cisco Systems	Telecommunications Equipment	1998	R&D, Sales
Dell Technologies	Computer Hardware	2006	R&D
Flex	Semiconductors	1997	R&D
General Electric	Electrical Equipment and Electronics	1998	R&D, Sales
General Motors	Automotive	2008	R&D
Google	Internet	2006	R&D, Sales
HP	Computer Hardware	2001	R&D, Sales
IBM	Information Technology and Services	1972	Innovation Center, Innovation center, R&D, R&D , Sales
Intel	Semiconductors	1974	R&D
KLA	Semiconductors	1986	R&D, Sales
Marvell	Semiconductors	2001	R&D, Sales
Mavenir	Software and Programming	2017	R&D
Medtronic	Medical Devices and Equipment and Supplies	2006	Innovation center, R&D, Sales
Meta	Internet	2011	R&D, Sales
Microsoft	Software and Programming	1991	R&D
Motorola Solutions	Telecommunications Equipment	1964	Sales , Innovation Center, R&D
Nestle	Food and Beverages	1995	Innovation Center
Nvidia	Semiconductors	2016	R&D
Oracle	Software and Programming	2006	R&D, Sales
Palo Alto Networks	Computer and Network Security	2014	R&D, Sales
Philips	Healthcare	1948	R&D, Sales
Qualcomm	Telecommunications Equipment	1992	R&D, Sales
Ribbon Communications	Telecommunications Equipment	2020	R&D, Sales
SalesForce	Software and Programming	2011	R&D, Sales
SAP	Software and Programming	1998	Innovation Center, R&D , Sales
Unilever	Consumer Goods	2000	R&D, Sales
Western Digital	Computer Hardware	2016	R&D, Sales
Abbott	Healthcare	2011	Sales, R&D
Airspan Networks	Telecommunications Equipment	2002	R&D, Sales
Akamai Technologies	Computer and Network Security	2011	R&D, Sales

Applied Materials	Semiconductors	1997	R&D, Sales
AT&T	Telecommunications Services	2007	Innovation center, R&D, Sales
Boston Scientific	Medical Devices and Equipment and Supplies	2000	R&D
Cadence Design Systems	Semiconductors	2005	R&D
Citi	Financial Services and Banking	2011	Innovation center, R&D, Sales
Eastman Kodak	Printing	1999	Sales, R&D
eBay	eCommerce	2005	R&D, Sales
F5 Networks	Computer and Network Security	2012	Sales, R&D, R&D
Finastra	Financial Services and Banking	2017	R&D, Sales
Fortinet	Computer and Network Security	2015	R&D
Harmonic	Broadcasting	1994	R&D, Sales
Huawei Technologies	Telecommunications Equipment	2016	R&D
Intercontinental Exchange (ICE)	Financial Services and Banking	2014	R&D, Sales
Intuit	Financial Services and Banking	2014	R&D
Johnson & Johnson	Healthcare	1997	R&D, Sales

شرکت‌های چندملیتی با بیش از 500 کارمند در اسرائیل در حوزه فناوری (منبع: استارت‌آپ‌نیشن)

2. وابستگی به سرمایه خارجی

آمارهای سال ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ نشان‌دهنده وابستگی مطلق به غول‌های جهانی است؛ در سال ۲۰۲۴ شرکت‌های چندملیتی مسئول ۹۱ درصد از کل ارزش معاملات در زیست‌بوم فناوری رژیم بوده‌اند. در سال ۲۰۲۵ نیز دو اتفاق در این زمینه تاریخی بود: خرید نقدی Wiz توسط گوگل در نیمه اول ۲۰۲۵ به قیمت شگفت‌انگیز ۳۲ میلیارد دلار که بزرگترین معامله تاریخ فناوری را رقم زد. ix دیگر آن که شرکت انویدیا که مدیرعامل آن اسرائیل را «خانه دوم» خود می‌نامد، سرمایه‌گذاری ۱.۵ میلیارد دلاری برای ساخت بزرگترین مرکز داده (Data Center) منطقه را در کریات گات (نزدیکی مناطق جنگی شمال اراضی اشغالی) آغاز کرده است.^x

برطبق گزارش سازمان نوآوری اسرائیل (سپتامبر ۲۰۲۵) سهم سرمایه داخلی در راندهای بزرگ سرمایه‌گذاری به شدت کم شده و ۸۵٪ از کل سرمایه از منابع خارجی تأمین می‌شود که این امر زیست‌بوم را در برابر نوسانات ژئوپلیتیک به شدت آسیب‌پذیر کرده است.^{xi}

۳. بحران جابجایی استعدادها و فرار مغزها

بزرگترین شکاف در بدنه زیست‌بوم فناوری اسرائیل، تمایل فزاینده نخبگان به خروج است. براساس گزارش IATI، ۵۳٪ از شرکت‌های چندملیتی با افزایش درخواست‌های کارمندان برای جابجایی (نقل مکان به شعب جهانی) مواجه شده‌اند.

نکته کلیدی اینجاست که محرک اصلی این جابجایی‌ها دیگر «پیشرفت شغلی» نیست، بلکه «نگرانی‌های شدید امنیتی و اقلیم نامساعد ژئوپلیتیک» ناشی از جنگ مداوم است. این موج خروج، منجر به تخلیه مالکیت معنوی (IP) و تضعیف مدیریت تکنولوژیک اسرائیل می‌شود.

در این گزارش (دسامبر ۲۰۲۵) مهم‌ترین چالش‌ها پیرامون حضور شرکت‌های چندملیتی در اراضی اشغالی با استناد به پیمایش صورت‌گرفته از مدیران آنها چنین عنوان شده است.

- افزایش تقاضای کارکنان برای جابجایی (در ۵۳ درصد شرکت‌ها)
- عدم ارتباط با دفاتر جهانی آن شرکت و لغو شدن دیدارهای مدیریتی
- اختلال در زنجیره تأمین در شرکت‌های تولیدی
- احساس منفی میان کارکنان و مشتریان این شرکت‌ها
- روی آوردن به سمت تولید در خارج از اراضی متأثر از چالش‌های مداوم امنیتی و زنجیره تأمین
- آسیب‌های نامرئی و خروج بی‌سروصدا از بازار اسرائیل

۴. خروج آرام و بی‌سروصدای شرکت‌های چندملیتی

یکی دیگر از پدیده‌هایی که در سال‌های اخیر در حال رخ دادن است، خروج بی‌سروصدای شرکت‌های چندملیتی از اراضی اشغالی است؛ بدین‌معنا که بودجه‌های راهبردی این شرکت‌ها بدون اعلام رسمی به سمت بازارهای دیگر هدایت می‌شود. نمونه برجسته این مسئله در زمینه حضور شرکت اینتل در اسرائیل رخ داد. شرکتی که یکی از قدیمی‌ترین شرکت‌های چندملیتی حاضر در اسرائیل است و سال‌های سال در بین شرکت‌های چندملیتی بیشترین نیروی کار را در اراضی اشغالی به خود اختصاص داده بود. اینتل اما در فوریه اعلام کرد پروژه عظیم ۲۵ میلیارد دلاری خود را در اسرائیل متوقف کرده و بیش از نیمی از نیروهای خود را تعدیل کرده است.^{xii} همچنین غول‌های تجاری آمریکایی eBay و ZipRecruiter بدون سروصدا فعالیت‌های خود را در اسرائیل متوقف کردند و چندین مرکز تحقیق و توسعه را تعطیل کردند.^{xiii}

۵. فشارهای اخلاقی و چالش‌های امنیتی

در سال‌های اخیر به دنبال نسل‌کشی آشکار و همدستی غول‌های تجاری و فناوری آمریکایی، شرکت‌های چندملیتی تحت فشار شدید داخلی و بین‌المللی برای قطع همکاری با نهادهای نظامی رژیم صهیونیستی قرار گرفته‌اند. به‌طور مثال می‌توان به پرونده مایکروسافت اشاره کرد؛ شرکتی که یکی از حامیان اصلی رژیم صهیونیستی بوده و هست و بسیاری از نیروهای آن را پرسنل سابق ارتش اسرائیل تشکیل می‌دهد؛ با این حال به دلیل چالش‌های اخلاقی و فشار اجتماعی در سپتامبر ۲۰۲۵، مایکروسافت دسترسی واحد جاسوسی ۸۲۰۰ ارتش اسرائیل به خدمات ابری Azure را قطع کرد.^{xiv} علت این اقدام، افشای استفاده از این تکنولوژی در «نظارت انبوه غیرقانونی بر غیرنظامیان فلسطینی» بود. همچنین در راستای اعتراضات و پویش‌های مدنی جنبش «BDS»، شرکت سامسونگ حاضر به بستن دفتر خود در تل‌آویو (سامسونگ نکست) شد. از جمله سایر شرکت‌های بزرگ که فعالیت‌های خود در اسرائیل را متوقف کرده یا آن را محدود کردند می‌توان به دراپ‌باکس^{xv}، کرنینگ^{xvi}، سونی^{xvii}، سیسکو^{xviii} و اچ پی^{xix} اشاره کرد.

زیست‌بوم فناوری رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۲۵ مانند یک قلعه عظیم به نظر می‌رسد که دیوارهای آن با طلا (سرمایه‌های شرکت‌های چندملیتی) روکش شده، اما بنیان‌های آن در واقع وجود ندارند. شرکت‌های چندملیتی همچنان ستون‌های اصلی این زیست‌بوم هستند، اما تمایل کارمندان به خروج، هدایت پنهانی سرمایه‌ها به خارج و فشارهای اخلاقی بین‌المللی، این ستون‌ها را لرزان‌تر از همیشه کرده است.

۶. رویکرد شرکت‌های آمریکایی در قبال جنگ با ایران

این جنگ شکاف مهمی را درون زیست‌بوم فناوری آمریکا آشکار کرد؛ از یک سو شرکت‌های نظامی-فناوری حامی جنگ هستند و از سوی دیگر شرکت‌هایی که با حوزه غیرنظامی ارتباط بیشتری دارند، نگران پیامدهای جنگ بر کسب‌وکارهایشان‌اند.

در رأس طیف حامیان جنگ، پالانتیر قرار دارد. سهام این شرکت فناوری نظامی در ۱۳ مارس نسبت به قبل از جنگ ۱۴ درصد رشد داشت؛ زیرا این شرکت از جمله پیمانکاران اصلی پنتاگون است و خبر استفاده از سامانه Maven این شرکت (که با توان پردازشی هوش مصنوعی Claude شرکت آنتروپیک ادغام شده است) در همان روزهای اول جنگ منعکس شد. مدیرعامل پالانتیر، الکس کارپ به‌طور علنی از جنگ با ایران حمایت کرد و شرکتش را بازوی استراتژیک آمریکا در نبردهای مدرن معرفی کرد. کارپ همچنین از مذاکره با کشورهای عربی جهت فروش محصولات نظارتی خود به آنها خبر داد.

به جز پالانتیر، دیگر غول فناوری که آشکارا از جنگ با ایران حمایت کرده، شرکت اوراکل و مالک جنجالی آن لری الیسون است. اوراکل در سال‌های اخیر استراتژی خود را بر فروش محصولات ویژه در حوزه دیتاستر و هوش مصنوعی به دولت‌ها متمرکز کرده و الیسون با حمایت‌های مالی و سیاسی بلندمدت از اسرائیل، همواره وفاداری خود به منافع استراتژیک و اشنگتن و تل‌آویو را نشان داده است.

برخلاف گوگل و مایکروسافت که به‌خاطر سرمایه‌گذاری‌های کلان در زیرساخت‌های ابری خاورمیانه، از بی‌ثباتی منطقه‌ای ضرر می‌کنند، اوراکل به‌دلیل ماهیت متمرکزتر عملیات ابری‌اش و تمرکز بر قراردادهای دولتی و نظامی، کمتر در معرض آسیب مستقیم حملات فیزیکی قرار دارد. در واقع، اوراکل نه تنها از جنگ ضرر نکرد، بلکه با امضای قرارداد ۸۸ میلیون دلاری با نیروی هوایی آمریکا در فوریه ۲۰۲۶ برای ارائه خدمات ابری طبقه‌بندی‌شده و با بهره‌گیری از دیتاسترهای منطقه‌ای‌اش به‌عنوان گره‌های استراتژیک پردازش اطلاعات نظامی، از تشدید تنش‌ها سود برد. این شرکت زیرساخت پردازشی محدود برای تحلیل داده‌های ماهواره‌ای، شناسایی اهداف و اجرای عملیات هوش مصنوعی را فراهم می‌کند و در نتیجه، تداوم درگیری‌ها به‌معنای تداوم تقاضا برای خدمات آن است. لری الیسون حامی پروپاقرص اسرائیل است و به تازگی نیز کنترل تیک‌تاک را به دست گرفت و احتمالاً به‌زودی مالک «برادران وارنر» نیز خواهد شد.

ایلان ماسک را هم باید یکی از چهره‌های مهم پشت‌پرده‌های جنگ رمضان دانست. شواهد نشان می‌دهد شبکه قدرت ایلان ماسک با برنامه نظامی آمریکا و اسرائیل هماهنگ بوده است. مسدود شدن گسترده طرفداران ایران در پلتفرم ایکس،

فعال شدن استارلینک، توبیت طعنه‌آمیز ماه گذشته او در پاسخ به رهبر شهید از جمله این شواهد است. ماسک برخلاف گوگل و مایکروسافت، آسیب‌پذیری کمی در خاورمیانه دارد. او هیچ دیتاسنتر فیزیکی بزرگی در منطقه ندارد که هدف حملات قرار گیرد؛ در عوض، استارلینک با درآمد تخمینی ۱۰ تا ۱۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۶، از طریق ماهواره‌ها فعالیت می‌کند که هدف‌گیری آن‌ها دشوار است.

مهم‌ترین انگیزه ایلان ماسک گسترش دادن اینترنت ماهواره‌ای استارلینک و اخذ قراردادهای دولتی هنگفت مرتبط است. پیش از این در جنگ روسیه و اوکراین قراردادهای هنگفت زیادی از سوی دولت آمریکا دریافت شد (به‌طور مثال قراردادی به ارزش ۱.۸ میلیارد در ۲۰۲۴^{xx}). از سوی دیگر ماسک احتمالاً بدش نمی‌آید قدرت پلتفرم ایکس را در جنگ رسانه‌ای نشان دهد. صنعت «رژیم چنج» یکی از پرسودترین صنایع آمریکایی است و ماسک پیش از این نیز در رابطه با کودتا در بولیوی گفته بود «ما هر جا که بخواهیم کودتا می‌کنیم»^{xxi}. همچنین نباید فراموش کنیم که ایلان ماسک و پیتل (مالک پالانتیر) هر دو از بنیان‌گذاران پی‌پال بوده‌اند و ارتباط عمیقی دارند.

در سوی دیگر طیف، شرکت‌های مسلط بر حوزه فناوری مانند گوگل، آمازون، مایکروسافت و انویدیا قرار دارند که صدها میلیارد دلار در زیرساخت‌های ابری خاورمیانه سرمایه‌گذاری کرده‌اند و علاوه بر داشتن زیرساخت‌های فیزیکی راهبردی در منطقه، شدیداً نسبت به تغییرات قیمت انرژی وابسته هستند. این شرکت‌های آمریکایی در سال‌های اخیر در گسترش پروژه‌های هوش مصنوعی در منطقه نقش مهمی داشتند و با شروع جنگ تمام این سرمایه‌گذاری‌ها و مشارکت‌ها در معرض خطر قرار دارد و فعالیت‌های عادی این سه شرکت در منطقه متوقف شده است.

اختلال در زنجیره تأمین، احتمال این که دولت‌های عربی پس از جنگ به دنبال لغو قراردادهای هنگفت خود با شرکت‌های آمریکایی باشند و خطر هدف قرار گرفتن زیرساخت‌های فیزیکی آنها در حملات انتقام‌جویانه ایران، باعث شده که این شرکت‌ها بسیار نگران تداوم ناامنی در منطقه باشند. در این میان حمله روزهای نخست جنگ به سرورهای شرکت آمازون اتفاقی بسیار مهم بود که باعث شد این شرکت‌ها تهدید را حس کنند.

به تازگی نیز دیوید ساکس، مشاور ویژه کاخ سفید در حوزه هوش مصنوعی و ارز دیجیتال، به‌طور علنی در اواسط ماه مارس علیه ادامه جنگ موضع‌گیری کرد و از ترامپ خواست تا «پیروزی را اعلام کرده و از جنگ خارج شود»^{xxii}. او هشدار داد که تشدید بیشتر جنگ می‌تواند به «پیامدهای فاجعه‌بار» منجر شود، از جمله هدف قرار گرفتن زیرساخت‌های نفت و گاز کشورهای حوزه خلیج فارس و حمله به تأسیسات آب‌شیرین‌کن که حیات ۱۰۰ میلیون نفر در شبه‌جزیره عربستان به آن وابسته است. موضع ساکس که با مسیر کاخ سفید در تضاد بود، نشان می‌دهد که حوزه فناوری آمریکا آماده تحمل هزینه‌های مالی جدی برای جاه‌طلبی‌های جنگ‌طلبانه نیست.

جنگ ایران شکاف‌های مهم زیست‌بوم فناوری آمریکا را نشان می‌دهد. به‌طور کلی بازیگران اصلی این حوزه دو دسته هستند گروهی شرکت‌های فناوری که مستقیماً در حوزه امور نظامی و امنیتی حضور دارند (مانند پالانتیر و اوراکل) و گروهی دیگر شرکت‌هایی که ماهیت اصلی خود را غیرنظامی تعریف کرده‌اند اما پیوندهای عمیقی با حوزه نظامی امنیتی دارند (مانند گوگل، مایکروسافت، متا و آمازون). در این جنگ دسته اول کاملاً طرفدار ادامه جنگ هستند و از تداوم ناامنی در منطقه سود می‌برند و دسته دوم نگران قراردادهای بلندمدت خود هستند و ناامنی در منطقه تهدیدی مهم برای آنها خواهد بود.

با توجه به نقش ویژه لابی شرکت‌های فناوری در حلقه درونی قدرت ایالات متحده، لازم است مسئولین جنگ توجه ویژه‌تری به این حوزه داشته باشند. وقتی هوش مصنوعی به سلاحی تبدیل شده که اهداف عملیاتی را در اختیار دشمن قرار می‌دهد، از کار انداختن زیرساخت‌های فیزیکی آن مشروع‌ترین هدف است. ایران باید به دنیای فناوری آمریکا این پیام را مخابره کند که قربانی دست‌وپا بسته اقدامات جنگ‌طلبانه آنها نمی‌ماند.

اوراکل، اینتل، انویدیا، گوگل و مایکروسافت همگی در منطقه دارای زیرساخت‌هایی مهم هستند که هدف قرار دادن آنها می‌تواند علاوه بر ضربه وارد کردن به ساختار آفندی دشمن، ضربات دردآور اقتصادی به آنها وارد کند. مجموعه‌ای از اقدام‌ها در این زمینه می‌تواند منجر به تغییر سیاست آنها در حمایت از جنگ‌طلبی آمریکا و اسرائیل علیه ایران باشد. به‌طور کلی ضرورت دارد که ایران به «حامیان جنگ» آسیب مؤثر وارد کرده و علاوه بر معتبر کردن تهدیدات و تشدید نگرانی‌های موجود، شرکت‌هایی مانند پالانتیر و اوراکل را نیز از حمایت از جنگ منصرف کند.

نگاهی به موج گسترده تعدیل نیرو در شرکت‌های فناوری آمریکا

در سه ماهه نخست سال 2026 موج گسترده‌ای از تعدیل نیرو در شرکت‌های حوزه فناوری ایالات متحده مشاهده می‌شود. از جمله شرکت‌های شاخص می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- «اوراکل» (Oracle) **31 مارس**: 30 هزار نفر معادل حدود 20 درصد از کل نیروی کارش که بزرگترین تعدیل نیرو در تاریخ 50 ساله فعالیت این شرکت است.^{xxiii}
- «متا» (Meta) **17 مارس**: 16 هزار نفر معادل حدود 20 درصد از کل نیروی کارش. بعد از همه‌گیری کرونا «متا» در مجموع دو سال 2022 و 2023 تعداد 21 هزار نفر از نیروی کارش را تعدیل کرد و این موج 16 هزار نفری بی‌سابقه است.^{xxiv}
- «آمازون» (Amazon) **28 ژانویه**: 16 هزار نفر که تکمیل طرح تعدیل 30 هزار نفری اکتبر 2025 بود. اگرچه ۳۰ هزار نفر بخش کوچکی از بیش از یک و نیم میلیون کارمند آمازون را تشکیل می‌دهند که عمدتاً در مراکز توزیع و انبارها مشغول به کار هستند، اما این تقریباً ۱۰ درصد از نیروی کار شرکتی آن را تشکیل می‌دهد و بزرگترین تعدیل نیرو طی سه دهه فعالیت آن است.^{xxv}
- «اینتل» (Intel) **ژانویه 2026**: 15 هزار نفر معادل حدود 15 درصد از کل نیروی کارش که یکی از بزرگترین تعدیل‌های تاریخ اینتل است.^{xxvi}
- «دل» (Dell) **17 مارس**: 11 هزار نفر معادل 10 درصد از کل نیروی کارش که این نسبت از نیروی کار برای سومین سال مداوم است که تعدیل می‌شود.^{xxvii}
- «بلاک» (Block) **17 فوریه**: 4 هزار نفر معادل 40 درصد کل نیروی کارش.^{xxviii}

صرفاً جمع موارد فوق بالغ بر 92 هزار شغل می‌شود که در سه ماهه نخست 2026 ناپدید شده است. برای مقایسه در کل سال 2023 -بعد از همه‌گیری کرونا- تعداد 191 هزار مورد، در کل سال 2024 حدود 96 هزار مورد و در کل سال 2025 حدود 127 هزار مورد تعدیل نیرو در صنعت فناوری آمریکا ثبت شده است.^{xxix} در مواردی که بر شمردیم به استثنای «اینتل»، همه شرکت‌ها علت تعدیل نیرو را صراحتاً یا تلویحاً افزایش اتکا به هوش مصنوعی ذکر کرده‌اند و عدم کاهش درآمدها و سرمایه‌گذاری‌های کلان این شرکت‌ها در حوزه هوش مصنوعی مؤید این اظهارات است.

برای مثال «اوراکل» با 30 هزار نفر تعدیل نیرو، سالانه 8 تا 10 میلیارد دلار از منابع مالی را حفظ می‌کند، اما از آن سو در طول سال مالی 2026 تقریباً 50 میلیارد دلار بدهی برای تأمین مالی بی‌سابقه در حوزه زیرساخت هوش مصنوعی جمع‌آوری کرده است. «تعهدات عملکردی باقیمانده» (RPO) اوراکل به 523 میلیارد دلار رسیده که نسبت به سال گذشته 433 درصد افزایش یافته و تقریباً به طور کامل متشکل از معاملات هوش مصنوعی و زیرساخت ابری است. همچنین این شرکت متعهد به سرمایه‌گذاری ۱۵۶ میلیارد دلاری در زیرساخت‌هایی شده است که عمدتاً ناشی از همکاری آن با مشتریان کلیدی هوش مصنوعی است.^{xxx}

به همین صورت «متا» با 16 هزار نفر تعدیل نیرو، سالانه 5 تا 6 میلیارد دلار حفظ می‌کند^{xxxi}، اما از آن سو اعلام کرده که قصد دارد تا سال ۲۰۲۸ تقریباً ۶۰۰ میلیارد دلار در ساخت مراکز داده سرمایه‌گذاری کند. در مارس 2026 این شرکت یک پلتفرم شبکه اجتماعی ساخته شده برای هوش مصنوعی به نام «Moltbook» را خریداری کرد و در حال سرمایه‌گذاری ۲ میلیارد دلاری برای خرید استارت‌آپ هوش مصنوعی چینی «Manus» بوده است.^{xxxii} سال گذشته، متا قراردادهای بزرگی را برای تأسیس یکی از بزرگترین مراکز داده در ایالات متحده امضا کرد که برای پردازش هوش مصنوعی طراحی شده است. این شرکت با صندوق سهام خصوصی «Blue Evil Capital» قراردادی منعقد کرده است که طی آن ساخت یک مرکز داده بزرگ ۲ گیگاواتی را با بودجه کلی ۲۷ میلیارد دلار تأمین مالی خواهند کرد. همچنین «متا» یک قرارداد عظیم ۱۰ میلیارد دلاری برای خدمات ابری با گوگل امضا کرد، و پس از آن قراردادی با «Nebius» به ارزش ۳ میلیارد دلار امضا کرد. همچنین «متا» توافقی برای خرید پردازنده‌های گرافیکی از AMD به ارزش ۱۰۰ میلیارد دلار امضا کرده است و همزمان در حال مذاکره با اوراکل برای قراردادی برای ایجاد یک مرکز داده و خدمات

ابری به ارزش ۲۰ میلیارد دلار است.^{xxxiii} علاوه بر اینها «متا» در 30 سپتامبر 2025 قراردادی به ارزش ۱۴.۲ میلیارد دلار برای ایجاد یک مرکز داده با «CoreWeave» امضا کرده است.^{xxxiv}

در مجموع درباره تعدیل نیروها می‌توان گفت شرکت‌ها در حال جایگزینی سرمایه انسانی با «سرمایه کامپیوتری» هستند، ولی سرمایه‌گذاری‌ها روی «سرمایه کامپیوتری» بسیار فراتر از مبالغی است که از راه تعدیل حفظ می‌شود. بنابراین، این موج تعدیل نیرو ناشی از مشکلات مالی نیست، بلکه ناشی از تغییر استراتژی و خوشبینی بی‌سابقه شرکت‌ها به توانایی‌های عملیاتی و آینده اقتصادی هوش مصنوعی است.

از این جهت منطقه‌ی «غرب آسیا» از دو وجه کلی در شرطبندی بزرگ غول‌های فناوری واجد اهمیت است: نخست زمین ارزان، انرژی ارزان و مشوق‌های دولت‌های عربی، این منطقه را به جذابترین جای جهان برای تأسیس مراکز داده بزرگ تبدیل کرده است.^{xxxv} واضح‌ترین نمونه پروژه عظیم 500 میلیارد دلاری «Stargate» در ابوظبی است که قرارداد آن در جریان سفر ترامپ به منطقه در می 2025 منعقد شد و شرکت‌های آمریکایی «Oracle»، «OpenAI»، «Cisco» و «Nvidia» آن را اجرایی خواهند کرد.^{xxxvi} این پروژه با ظرفیت نهایی 5 گیگابایت در پردیسی به مساحت 19 کیلومتر مربع احداث خواهد شد و قرار بوده فاز اول آن با ظرفیت 200 مگابایت در نیمه دوم 2026 و کل پروژه ظرف سه سال بهره‌برداری شود.^{xxxvii}

وجه دوم، جایگاه غرب آسیا در زنجیره تأمین هوش مصنوعی است. از انرژی گرفته تا «هلیوم» که 30 درصد آن را قطر تولید می‌کند و «بُرُم» که 66 درصد آن را اردن و رژیم صهیونیستی تولید می‌کنند، عناصر حیاتی زنجیره تأمین هوش مصنوعی را تشکیل می‌دهد. در کنار اینها اگر سهم بلامنازع چین در عناصر معدنی کمیاب و البته سهم بلامنازع تایوان در تولید تراشه را هم در نظر بگیریم، مشاهده می‌کنیم که بی‌ثباتی در غرب آسیا تا چه میزان می‌تواند خواب‌های شیرین «غول‌ها» را آشفته کند.

جمع‌بندی

زیست‌بوم فناوری رژیم صهیونیستی در ظاهر یک قلعه عظیم است که دیوارهای آن با سرمایه شرکت‌های چندملیتی (MNCs) روکش شده، اما بنیان‌های آن فاقد تکیه‌گاه مستقل است. وابستگی مطلق این اکوسیستم به منابع خارجی (تأمین ۸۵ درصدی سرمایه در راندهای بزرگ و سهم ۹۱ درصدی شرکت‌های چندملیتی در ارزش معاملات اکوسیستم در سال ۲۰۲۴) آن را در برابر شوک‌های ژئوپلیتیک به شدت آسیب‌پذیر کرده است. جنگ‌های اخیر رژیم صهیونیستی این شکاف‌های ساختاری را با شتاب بیشتری عیان ساخت: از یکسو، پدیده «خروج بی‌سروصدا» و توقف پروژه‌های راهبردی (مانند تعلیق طرح ۲۵ میلیارد دلاری اینتل و تعطیلی مراکز تحقیق و توسعه غول‌هایی چون eBay) و از سوی دیگر، بحران فرار مغزها که دلیل اصلی آن صرفاً پیشرفت شغلی نیست، بلکه نگرانی‌های شدید امنیتی و بدنامی روزافزون رژیم صهیونیستی در جهان است.

هم‌زمان، این جنگ شکاف راهبردی عمیقی را درون زیست‌بوم فناوری آمریکا نیز آشکار کرد. در حالی‌که شرکت‌های نظامی- فناوری مانند پالانتیر و اوراکل و شبکه‌های وابسته به ایلان ماسک از تداوم ناامنی سود می‌برند یا آشکارا حامی جنگ هستند، غول‌های زیرساختی و غیرنظامی مانند گوگل، آمازون، مایکروسافت و انویدیا به دلیل سرمایه‌گذاری‌های صدها میلیارد دلاری در زیرساخت‌های ابری خاورمیانه و ترس از هدف قرار گرفتن دارایی‌های فیزیکی، اختلال در زنجیره تأمین و لغو قراردادهای منطقه‌ای، به شدت نگران تداوم بی‌ثباتی‌اند. این دوگانگی در کنار موج گسترده تعدیل نیرو در شرکت‌های فناوری آمریکا در سه‌ماهه نخست ۲۰۲۶ (که نه ناشی از بحران مالی، بلکه حاصل جایگزینی سرمایه انسانی با «سرمایه کامپیوتری» و تمرکز کلان بر هوش مصنوعی است)، جایگاه راهبردی غرب آسیا را در معادلات فناوری جهانی بازتعریف کرده است. منطقه‌ای که پیش‌تر صرفاً مقصد جذب سرمایه بود، اکنون به کانون رقابت بر سر زمین و انرژی ارزان برای دیتاسنترهای عظیم و گره‌های حیاتی در زنجیره تأمین هوش مصنوعی (از جمله تأمین هلیوم، برم و انرژی) تبدیل شده است؛ به‌طوری‌که بی‌ثباتی در این کریدورها می‌تواند مستقیماً خواب‌های شیرین غول‌های فناوری را آشفته کند.

رشد زیست‌بوم فناوری رژیم صهیونیستی بیش از آنکه مبتنی بر نوآوری بومی باشد، تابع تصمیمات راهبردی، منافع تجاری و محاسبات ریسک غول‌های آمریکایی است. هرگونه تداوم درگیری و هدف قرار دادن زیرساخت‌های فیزیکی

حامیان جنگ، یا تشدید فشارهای ژئوپلیتیک و حتی اخلاقی، می‌تواند این «حامیان اصلی» را با فرسایش ساختاری مواجه کند. بنابراین، آینده این زیست‌بوم صرفاً در میدان‌های نظامی مستقیم رژیم صهیونیستی تعیین نمی‌شود؛ بلکه به تصمیمات غول‌های فناوری جهانی، رقابت‌های منطقه‌ای بر سر زیرساخت‌های هوش مصنوعی و توانایی مقاومت در تحمیل هزینه به شبکه فناوری جنگ‌طلب آمریکایی رقم خواهد خورد؛ شبکه‌ای که در آن، از کار انداختن زیرساخت‌های فیزیکی و قطع چرخه تأمین فناوری، می‌تواند پیامدهای اقتصادی و سیاسی تعیین‌کننده‌ای در معادلات جنگ ایجاد کند. باید گفت ایجاد بازدارندگی در مقابل حوزه فناوری آمریکایی که حامی اصلی زیست‌بوم فناوری اسرائیل است باید به هدف اصلی و مهم مقاومت تبدیل شود؛ هدفی که تحقق آن نیازمند خلاقیت و رویکردهای نامتقارن است.

¹ 2025 High-Tech Employment: Status Report by Israel Innovation Authority

² <https://iati.co.il/wp-content/uploads/2024/03/IATI-Report-Multinational-Companies-Contribution-to-the-Israeli-Economy-and-Society-2024-final.pdf>

³ براساس گزارش IIA

⁴ Number of employed people in Israel from 1980 to 2026 by Statista

⁵ <https://startupnationcentral.org/hub/blog/mncs-in-israel-434-rd-centers/>

⁶ <https://startupnationcentral.org/hub/blog/mncs-in-israel-434-rd-centers/>

⁷ <https://iati.co.il/wp-content/uploads/2025/12/IATI-MNC-Report-Dec-2025-Final-.pdf>

⁸ <https://iati.co.il/wp-content/uploads/2025/12/IATI-MNC-Report-Dec-2025-Final-.pdf>

^{ix} <https://www.govconwire.com/articles/google-wiz-acquisition-doj-clearance/>

^x <https://www.wisemoneyisrael.com/nvidias-second-home-why-the-ai-giant-is-doubling-down-on-israel>

^{xi}) https://innovationisrael.org.il/en/press_release/innovation-report-2025/

^{xii} <https://en.globes.co.il/en/article-intel-kiryat-gat-expansion-frozen-for-foreseeable-future-1001515435>

^{xiii} <https://www.ecommercebytes.com/2025/05/31/ebay-to-close-cutting-edge-rd-center-in-israel/#:~:text=It's%20unclear%20who%20will%20pick,Netanya%2C%20Israel%2C%20at%20330.>

^{xiv} <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/israelopt-microsoft-terminates-idfs-access-to-technology-used-to-operate-mass-surveillance-system-in-gaza-the-west-bank>

^{xv} <https://www.calcalistech.com/ctechnews/article/r1znhxom2>

^{xvi} <https://www.calcalistech.com/ctechnews/article/s1o9q3y4n>

^{xvii} <https://www.calcalistech.com/ctechnews/article/b1r4ak81bg>

^{xviii} <https://www.calcalistech.com/ctechnews/article/h1cjws5xwx>

^{xix} <https://www.calcalistech.com/ctechnews/article/8nfrgvj9h>

^{xx} <https://www.foxbusiness.com/politics/elon-musks-spacex-deepening-ties-us-intelligence-military-agencies>

^{xxi} <https://www.peoplesworld.org/article/after-bolivia-elon-musk-says-capitalists-can-overthrow-any-government-they-want>

^{xxii} <https://www.ynetnews.com/article/rjkntdzc11e>

^{xxiii} <https://www.forbes.com/sites/jonmarkman/2026/04/06/oracles-massive-30000-layoff-as-ai-spending-surges/>

- xxiv <https://www.reuters.com/business/world-at-work/meta-planning-sweeping-layoffs-ai-costs-mount-2026-03-14/>
- xxv <https://www.reuters.com/legal/litigation/amazon-cuts-16000-jobs-globally-broader-restructuring-2026-01-28/>
- xxvi <https://layoffhedge.com/company/intel>
- xxvii <https://finance.yahoo.com/news/dell-shrinks-workforce-11-000-153300870.html>
- xxviii <https://www.reuters.com/business/blocks-fourth-quarter-profit-rises-announces-over-4000-job-cuts-2026-02-26/>
- xxix <https://news.crunchbase.com/startups/tech-layoffs/>
- xxx <https://tech-insider.org/oracle-30000-layoffs-ai-data-center-restructuring-2026/>
- xxxi <https://www.thestreet.com/investing/stocks/jpmorgan-resets-forecast-on-social-media-giant-meta-platforms-amid-layoff-rumors>
- xxxii <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001537504>
- xxxiii <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001540424>
- xxxiv <https://www.reuters.com/technology/coreweave-signs-14-billion-ai-deal-with-meta-bloomberg-news-reports-2025-09-30/>
- xxxv <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001491455>
- xxxvi <https://www.cnbc.com/2025/08/27/saudi-arabia-wants-to-be-worlds-third-largest-ai-provider-humain.html>
- xxxvii <https://www.thenationalnews.com/business/2025/12/05/stargate-uaes-first-phase-to-be-completed-in-third-quarter-of-2026/#:~:text=Stargate%20UAE's%20first%20phase%2C%20delivering,chief%20executive%20of%20Mubadala%2C%20said.>